

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2014

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(15–16 квітня 2014 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 5

Редакційна колегія: **А. Є. Конверський**, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України (голова); **С. В. Руденко**, д-р філос. наук, доц. (відп. секр.); **І. С. Добронравова**, д-р філос. наук, проф.; **Д. В. Неліпа**, д-р політ. наук, доц.; **М. І. Обушний**, д-р політ. наук, проф.; **В. І. Панченко**, д-р філос. наук, проф.; **А. О. Приятельчук**, канд. філос. наук, проф.; **М. Ю. Русин**, канд. філос. наук, проф.; **Є. А. Харьковщенко**, д-р філос. наук, проф.; **В. Ф. Цвих**, д-р політ. наук, проф.; **Л. О. Шашкова**, д-р філос. наук, проф.; **П. П. Шляхтун**, д-р філос. наук, проф.; **В. І. Ярошовець**, д-р філос. наук, проф.

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
(протокол № 5 від 24 лютого 2014 року)*

"Дні науки філософського факультету – 2014", Міжн. наук. конф. (2014 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2014", 15–16 квіт. 2014 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – Ч. 5. – 191 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; ☎ (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редакція залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2014

***В. М. Корабльова, канд. філос. наук, доц., докторант, КНУТШ, Київ
valery.korabljova@gmail.com***

ЄВРОМАЙДАН ЯК СИМПТОМ: ЗАПИТ НА ІДЕОЛОГІЮ

Дане дослідження має на меті аналіз суспільного руху в Україні кінця 2013 – початку 2014 року, маркованого позначником #Євромайдан. При цьому дослідницький акцент полягає у розгляді Майдану *не як політич-*

ної події, а як суспільного феномену інтерсуб'єктивного штабу зі значущими антропологічними конотаціями. Відповідно, йдеться не про розклад політичних сил, символічний капітал політичних акторів або реформатування геополітичної мапи світу. Ключове питання полягає в тім, що змусило обивателя, пересічного українця вийти із зони особистого комфорту та до яких соціальних наслідків це призвело. Ми виходимо із дослідницької настанови, що суспільно-політичні події є *пробним каменем* для соціально-філософських теорій. З одного боку, концепції, які ґрунтуються на узагальненнях конкретних подій, часто-густо є спекулятивними, потрапляючи в пастку індуктивних узагальнень ("Усі лебеді білі"). З іншого, соціальні теорії, надто дистанційовані від повсякденної реальності, ризикують бути схоластичними, у пейоративному витлумаченні даного поняття. Отже, варто повсякчас випробовувати наявні теорії реальними подіями, не поспішаючи винаходити нові.

Відмітною рисою Майдану–2013, що істотно відрізняє його від Майдану–2004, є *орієнтація на ідеї та цінності, а не на персоналії*. Політична культура громадян пострадянської України дотепер відзначалася нечутливістю до політичних програм різних політичних сил, компенсованою ірраціональними чинниками симпатії/антипатії до певного політичного лідера. Події 2004 року поділили українців на два табори прихильників конкретних політичних діячів, які *уособлювали*, персоніфікували два вектори розвитку – "прозахідний" та "проросійський". Заворушення кінця 2013 року були позначені відмовою протестувальників ставати під прапори будь-яких політичних сил та лідерів. Пізніше, коли акцент вимог було зміщено з євроінтеграції на перезавантаження системи влади в країні, наголошувалася важливість зміни не облич і персон на окремих посадах, а *перегляд суспільної угоди в цілому* – принципів делегування влади народом в обмін на гарантії безпеки та важелів контролю над діями представників – так званих механізмів контр-демократії (П. Розанваллон). Показово, що українці, які стоять осторонь поточних подій, не долучаючись ні до протестувальників, ні до їхніх опонентів (т. зв. Антимайдану), в якості ключового аргументу "неучасті" наводять відсутність "сильного лідера" як головної запоруки успіху будь-якого руху. Це видається влучною ілюстрацією співіснування двох різних типів політичної культури – *патріархального*, зорієнтованого на особу керівника (домінантний тип в країні до 2013 року), та *активістського*, який передбачає розуміння правителя не як самодержця, чия воля закон, а як службовця, найнятого народом на найвищу посаду й підзвітного йому.

Зазначені події можуть бути витлумачені як *запит на ідеологію*, осягнуту як програма дії, система переконань, виражених у ціннісних судженнях, покликана зберегти або реформувати наявний суспільний лад (М. Селіджер). Як зазначає К. Гірц, ідеологіє є картами соціальної реальності та матрицями колективної свідомості. Постаючи синтезом цілерациональної та ціннісно-раціональної дії, ідеології задають цілісність соціальної реальності, надаючи сталості соціальному ладові. Після роз-

паду СРСР й дотепер символічна цілісність України залишається проблематичною, незважаючи на періодичні спроби герметизації даного простору через певну "національну ідею". Сталося так, що на макрорівні більш ефективними, легше капіталізованими (тобто такими, що дають більший символічний капітал політичним акторам) виявилися ідеологічні стратегії *фрагментації*, а не уніфікації (терміни Дж. Б. Томпсона), що працювали на розколювання символічного простору України. На мікрорівні відбувалася напівстихийна рецепція ліберальних ідеологем особистого успіху, що сприяло індивідуалізації українського суспільства, окремішності, збайдужілості людей одне до одного ("Моя хата скраю"). Наявний ідеологічний вакуум, а точніше, співіснування множинної мозаїки різнорідних ідеологем в символічному просторі пострадянської України призвели до ситуації суспільного клінчу, коли ніхто не знає, куди рухатися й що робити. За точним виразом Ф. Джеймсона, "безликі хазяї продовжують змінювати економічні стратегії, що обмежують наше існування, проте їм вже не треба виражати це в мовленні" [Jameson F. Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism // New Left Review. – 1984. – Vol. 146. – P. 65]. Виявилось, що руйнування ідеології призвело до панування де-факто альтер-ідеології – комодифікації і тотальної капіталізації. Спроби протидії означеним стратегіям актуалізували запит на інші ідеології, які ґрунтуються на запереченні вищої цінності грошей, наживи. Майдан-2013 є спробою випрацювання ідеології як "теоретично оздобленої мрії" (А. О. Приятельчук), і ця ідеологія виробляється практично, у режимі present perfect continuous.

Евристичним у даному контексті є витлумачення спільноти майданівців як "*трансверсального племені*" (Ж. Делез, Ф. Гваттарі) – позасуспільного утворення, що ламає усталений суспільний лад, намагаючись його реформувати, заново вибудовуючи соціальність. При чому ця соціальність вибудовується інтерсуб'єктивним чином, підтверджуючи теоретичні викладки феноменологічної соціології. Висхідною аксіомою є заперечення влади усталених інституцій "поза Майданом", що супроводжується спробами створення паралельних інституцій, які знеособлюються по мірі своєї інституціоналізації, проте ще зберігають слід *живої соціальності*. Інтенсивні інтерсуб'єктивні зв'язки створюють *простір довіри* (Ф. Фукуяма), руйнуючи інкапсульовану індивідуальність світу "пост" (у даному разі, пострадянського, накладеного на загальний контекст постіндустріального). Це постає парадоксальним ренесансом *комунітаристської ідеології Просвіти*, ілюстрацією ідеологеми "братерства" з відомого гасла Великої французької революції. Наліпки на одязі "Я – крапля в океані, що змінить країну" як візуалізації стратегії "тепло-го/холодного океану" є українським модусом ідеології комунітаризму, активно теоретизованої нині у розвиненому світі як альтернатива бездушній машині глобального капіталу (А. Етціоні, М. Гардт та ін.).

Зрештою, Євромайдан – це декларація "*тимотичного суспільства*" на противагу суспільству *анемічному* (П. Слотердаjk): суспільство,

здатне до обурення, є ліками проти байдужості й тотальної анемії світу споживання. Справжня межа пролягає не між Заходом і Сходом України, не між Європейським та Митним Союзом, як це часто подається у публічному дискурсі. Соціальний ефект Євромайдану як події – у зламі між *обивателем* та *громадянином* як пострадянськими соціальними типами.